



**СОЁЛ, СПОРТ,
АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛ,
ЗАЛУУЧУУДЫН ЯАМ**

**“УСАН ДООРХ СОЁЛЫН ӨВИЙГ ХАМГААЛАХ
ТУХАЙ” ЮНЕСКО-ИЙН КОНВЕНЦЫГ СОЁРХОН
БАТЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ҮР НӨЛӨӨНИЙ
ҮНЭЛГЭЭ**

Улаанбаатар хот
2026 он

“УСАН ДООРХ СОЁЛЫН ӨВИЙГ ХАМГААЛАХ ТУХАЙ” ЮНЕСКО-ИЙН
КОНВЕНЦЫГ СОЁРХОН БАТЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ҮР
НӨЛӨӨНИЙ ҮНЭЛГЭЭ

НЭГ. ЕРӨНХИЙ ЗҮЙЛ

Энэхүү үнэлгээний ажлын гол зорилго нь “Усан доорх соёлын өвийг хамгаалах тухай” ЮНЕСКО-ийн конвенцыг соёрхон батлах тухай хуулийн төслийн зүйл, заалтад тодорхой шалгуур үзүүлэлтийн дагуу дүн шинжилгээ хийх, үр нөлөөг тооцох, давхардал, хийдэл, зөрчил байгаа эсэхийг тогтоох, арилгах, хуулийн зүйл, заалтын ойлгомжтой, хэрэгжих боломжтой байдлаар боловсруулахад хуулийн төсөл боловсруулагчдад дэмжлэг үзүүлэх, улмаар хуулийн төслийн чанарыг сайжруулахад оршино.

Үнэлгээ хийхээр сонгож авсан хууль нь Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 12 дугаар зүйлийн 12.1.3 дахь хэсэгт заасны дагуу анхдагч хуулийн төсөл хэлбэрээр боловсруулагдсан байна.

Усан доорх соёлын өвийг хамгаалах тухай” ЮНЕСКО-ийн конвенцыг соёрхон батлах тухай хуулийн төслийн /цаашид “хуулийн төсөл” гэх/ үр нөлөөг үнэлэх ажиллагааг Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын гуравдугаар хавсралтаар баталсан “Хууль тогтоомжийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх аргачлал”¹ /цаашид “аргачлал” гэх/-д заасны дагуу дараах үе шаттайгаар гүйцэтгэлээ. Үүнд:

1. Шалгуур үзүүлэлтийг сонгох;
2. Хуулийн төслөөс үр нөлөөг нь тооцох хэсгийг сонгох;
3. Шалгуур үзүүлэлтэд тохирох шалгах хэрэгслийн дагуу үр нөлөөг тооцох;
4. Үр дүнг үнэлэх, зөвлөмж өгөх.

Хуулийн төслийн үр нөлөөний үнэлгээг хийхдээ уг хуулийн төслийн үзэл баримтлал, хуулийн төсөл, хуулийн төсөл боловсруулах хүрээнд хийсэн урьдчилсан тандан судалгааны тайлан, Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Боловсрол, шинжлэх ухаан, соёлын байгууллага болон нийтээр даган мөрдөхөөр гаргасан олон улсын конвенц гэрээ, хэлэлцээр, Соёлын тухай хууль, Соёлын өвийг хамгаалах тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөлтэй холбогдуулан гүйцэтгэсэн үр нөлөөний болон санхүүгийн судалгааны тайлан, бусад холбогдох хууль тогтоомжийн зохицуулалтыг сонгон авч ашиглалаа.

ХОЁР. ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ҮР НӨЛӨӨГ ҮНЭЛЭХ ШАЛГУУР
ҮЗҮҮЛЭЛТИЙГ СОНГОСОН БАЙДАЛ, ҮНДЭСЛЭЛ

Үнэлгээний ажлыг гүйцэтгэхдээ хуулийн төслийн зорилго, хамрах хүрээ, зохицуулах асуудалтай уялдуулан, аргачлалын 6 шалгуур үзүүлэлтээс 5 шалгуур үзүүлэлтийг сонголоо. Үүнд:

- зорилгод хүрэх байдал;
- практикт хэрэгжих боломж;
- ойлгомжтой байдал;
- хүлээн зөвшөөрөгдөх байдал;
- харилцан уялдаа... зэрэг болно.

Сонгосон шалгуур үзүүлэлтийн дагуу үр нөлөөг үнэлэхэд хамруулах хэсэг, түүнийг шалгах хэрэгслийг дараах байдлаар тогтоолоо.

“Зорилгод хүрэх байдал” гэсэн шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслийн зорилго нь үзэл баримтлалд тусгасан хуулийн төслийг боловсруулах болсон үндэслэл шаардлагад нийцсэн эсэх, хуулийн төслийн үндсэн зорилго нь усан доорх соёлын өвийг хамгаалах асуудлыг шийдвэрлэхэд хэрхэн нөлөөлөхийг дүгнэн, усан доорх соёлын өвийг хамгаалах үйл ажиллагааг хуульчлах хэрэгцээ шаардлагыг бүрэн илэрхийлэх боломж бүрдсэн эсэхэд голлон анхаарч үнэлгээг гүйцэтгэв. Түүнчлэн, хуулийн төсөлд тусгасан заалт нь хуулийн зорилгыг хангах боломжтой байна уу гэдгийг үнэллээ. Эдгээр үнэлгээг хийхдээ холбогдох судалгааны баримт бичиг болон үзэл баримтлалтай танилцаж, хуулийн төсөл боловсруулах болсон үндэслэл, хэрэгцээ шаардлага, хуулийн төслийн зорилго болон зорилгод хүрэхэд чиглэгдсэн, мөн түүнийг тодорхой илэрхийлж чадахуйц арга хэмжээ, зохицуулалтыг сонгож авсан.

“Ойлгомжтой байдал” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслөөр зохицуулсан харилцаанд оролцогч талууд хуулийн төсөлд заасан нэр томъёог ижил утгаар хэрэглэх боломжтой эсэхийг нягтлах, хуулийн төсөл логик дарааллын дагуу боловсруулагдсан эсэхийг тандах, Хууль тогтоомжийн тухай хууль, Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах аргачлалд заасан шаардлагыг хангасан эсэхийг тодорхойлох байдлаар үнэлгээг хийхээр сонголоо.

“Хүлээн зөвшөөрөгдөх байдал” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн хүрээнд хамрагдах төрийн болон төрийн бус байгууллагын төлөөллөөс хуулийн төсөлд туссан зохицуулалтыг хүлээн зөвшөөрөх эсэхийг дүгнэх зорилгоор сонгож авсан.

“Харилцан уялдаа” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслийн заалт Монгол Улсын Үндсэн хууль, Иргэний тухай хууль, Соёлын тухай хууль, Соёлын өвийг хамгаалах тухай хууль болон Монгол улсын Олон улсын гэрээ, холбогдох бусад хууль тогтоомжтой нийцсэн эсэхийг Аргачлалд заасан асуултад хариулах байдлаар үнэлгээг хийхээр тооцон сонголоо.

Хуулийг хэрэгжүүлэхтэй холбоотой гарах зардлын тооцоог тусгайлан хийсэн тул цаг хугацаа, нөөцийн хэмнэлт хийх үүднээс “зардал тооцох” шалгуур үзүүлэлтийг сонгоогүй болно.

ГУРАВ. ХУУЛИЙН ТӨСЛӨӨС ҮР НӨЛӨӨГ ҮНЭЛЭХ ХЭСГИЙГ ТОГТООСОН БАЙДАЛ

Хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх шалгуур үзүүлэлтийг сонгож, үр нөлөөг үнэлэх хэсгийг тогтоосон тул тэдгээрт тохирох шалгах хэрэгслийг дараах байдлаар авч үзэв.

№	Шалгуур үзүүлэлт	Үр нөлөөг үнэлэх хэсэг	Тохирох шалгах хэрэгсэл
1	Зорилгод хүрэх байдал	Хуулийн төслийн холбогдох зохицуулалт	Хуулийн төслийн үзэл баримтлалд дэвшүүлсэн зорилтыг хангасан эсэхэд дүн шинжилгээ хийх.
2	Практикт хэрэгжих боломж	Хуулийн төслийн холбогдох зохицуулалт	Одоо байгаа нөөц боломжийн хүрээнд хуулийг хэрэгжүүлэх боломжтой эсэхийг тогтоох. Улмаар уг зохицуулалтын талаарх бусад орны эрх зүйн зохицуулалт, туршлагыг судлах, Үүнд: Усан доорх соёлын өвийг хамгаалж буй сайн туршлага, хадгалж хамгаалахад үүсдэг нийтлэг бэрхшээл, түүнээс урьдчилан сэргийлэх, арга механизм зэргийг харьцуулж, цаашид Монгол Улсад хэрэгжүүлэх боломжийг судлах, холбогдох байгууллагуудын статистик мэдээ, хуулийн төсөлд ирүүлсэн саналуудад дүн шинжилгээ хийх.
3	Ойлгомжтой байдал	Хуулийн төслийн зохицуулалтыг бүхэлд нь хамруулах	Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 29, 30 дугаар зүйл, Хуульд тогтоомжийн төсөл боловсруулах аргачлалд заасан шаардлагыг хангасан эсэхийг шалгах.
4	Хүлээн зөвшөөрөгдөх байдал	Хуулийн төслөөр дэмжлэг авах этгээд болон дэмжлэг үзүүлэх этгээдийг хамруулах	Практик нөхцөл байдалд эрх ашиг нь хөндөгдөх этгээдийг тодорхойлж, аль эрх ашгийг хэрхэн хөндөх асуудлыг тодорхойлох.
5	Харилцан уялдаа	Хуулийн төслийн зохицуулалтыг бүхэлд нь хамруулах	Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 29 дүгээр 29.1.1, 29.1.5, 29.1.7, 29.1.10-т болон Аргачлалын 4.10-т заасан

		шаардлага, шаардлагыг хангасан эсэхийг шалгах.
--	--	------------------------------------------------

№	Шалгуур үзүүлэлт	Үр нөлөөг үнэлэх хэсэг	Тохирох шалгах хэрэгсэл
1	Зорилгод хүрэх байдал	<p>Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Долоодугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт “Монголын ард түмний түүх, соёлын дурсгалт зүйл, шинжлэх ухаан, оюуны өв төрийн хамгаалалтад байна.” гэж</p>	<p>Монголын ард түмний түүх, соёлд хамаарах усан доорх соёлын өв, үнэт зүйлийг хамгаалах, үүсэж болох аливаа эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх эрх зүйн зохицуулалт хангагдана.</p>
		<p>Монгол Улсын Их Хурлын 2010 оны 48 дугаар тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал”-ын 1.1.6-д “Үндэсний түүх, хэл, соёл, өв уламжлал, зан заншлаа хадгалж, хамгаалж хөгжүүлэх нь монгол үндэстний оршин тогтнохын үндэс, амин чухал дархлаа мөн.” гэж, мөн</p>	<p>Монгол үндэстний оршин тогтнохын үндэс, амин чухал дархлаа болсон соёлын өв – усан доорх соёлын өвийг хадгалж, хамгаалах, бүртгэн баримтжуулах, судлах эрх зүйн зохицуулалтыг хангах</p>
		<p>2011 оны 10 дугаар тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын гадаад бодлогын үзэл баримтлал”-ын 25.1-д “Боловсрол, соёл, урлаг, спорт, олон нийт, мэдээллийн олон улсын байгууллагатай идэвхтэй харилцах, шаардлагатай гэрээнд нэгдэн орох, ижил төрлийн байгууллагуудын хооронд шууд харилцаа, солилцоо хөгжүүлэх, соёл, урлаг, спортын олон улсын арга хэмжээнд оролцох, ийм төрлийн арга хэмжээг эх</p>	<p>“Усан доорх соёлын өвийг хамгаалах тухай” ЮНЕСКО-ийн конвенцод нэгдэн орсноор олон улсын байгууллагатай идэвхтэй харилцах, шаардлагатай гэрээнд нэгдэн орох, ижил төрлийн байгууллагуудын хооронд шууд харилцаа, солилцоо хөгжүүлэх боломжтой болно.</p>

		орондоо зохион байгуулахад дэмжлэг үзүүлэх," гэж,	
		2020 оны 52 дугаар тогтоолын 2 дугаар хавсралтаар баталсан "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын хүрээнд 2021-2030 онд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны 1.1.9-д "Монгол Улсад түүх, соёлын өвийг сүйтгэгчидтэй хийх тэмцлийг орон даяар өрнүүлж, хууль сахиулах тусгай чиг үүрэгтэй байгууллагуудын хариуцлагыг нэмэгдүүлнэ" гэж заасан.	"Усан доорх соёлын өвийг хамгаалах тухай" ЮНЕСКО-ийн конвенцод нэгдэн орсноор дотоодын ус болон гадаад далай, тэнгис дэх Монголын түүхэнд хамаарах соёлын өвийг сурвалжлан олох, бүртгэх, судлах, хадгалж хамгаалах, сурталчлан таниулах чиглэлээр бусад улс оронтой идэвхтэй хамтран ажиллах, туршлага судлах, усан доорх соёлын өвийг хамгаалах чиглэлээр олон улсын хамтын ажиллагааг хөгжүүлэх боломж бүрдэнэ.
2	Практикт хэрэгжих боломж	Хуулийн төслийн холбогдох зохицуулалт	Одоо байгаа нөөц боломжийн хүрээнд хуулийг хэрэгжүүлэх боломжтой эсэхийг тогтоох. Улмаар уг зохицуулалтын талаарх бусад орны эрх зүйн зохицуулалт, туршлагыг судлах, Үүнд: Усан доорх соёлын өвийг хамгаалж буй сайн туршлага, хадгалж хамгаалахад үүсдэг нийтлэг бэрхшээл, түүнээс урьдчилан сэргийлэх, арга механизм зэргийг харьцуулж, цаашид Монгол Улсад хэрэгжүүлэх боломжийг судлах, холбогдох байгууллагуудын статистик мэдээ, хуулийн төсөлд ирүүлсэн саналуудад дүн шинжилгээ хийх.
3	Ойлгомжтой байдал	Хуулийн төслийн зохицуулалтыг бүхэлд нь хамруулах	Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 29, 30 дугаар зүйл, Хуульд тогтоомжийн төсөл боловсруулах аргачлалд

			заасан шаардлагыг хангасан эсэхийг шалгах.
4	Хүлээн зөвшөөрөгдөх байдал	Хуулийн төслөөр дэмжлэг авах этгээд болон дэмжлэг үзүүлэх этгээдийг хамруулах	Практик нөхцөл байдалд эрх ашиг нь хөндөгдөх этгээдийг тодорхойлж, аль эрх ашгийг хэрхэн хөндөх асуудлыг тодорхойлох.
5	Харилцан уялдаа	Хуулийн төслийн зохицуулалтыг бүхэлд нь хамруулах	Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 29 дүгээр 29.1.1, 29.1.5, 29.1.7, 29.1.10-т болон Аргачлалын 4.10-т заасан шаардлага, шаардлагыг хангасан эсэхийг шалгах.

Аргачлалд заасны дагуу хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх шалгуур үзүүлэлт, үр нөлөөг үнэлэх хэсгийг тус тус тогтоож, тэдгээрт тохирох шалгах хэрэгслийг дараах байдлаар тодорхойллоо:

№	Шалгуур үзүүлэлт	Үр нөлөөг үнэлэх хэсэг	Тохирох шалгах хэрэгсэл
4.1	Зорилгод хүрэх байдал	Хуулийн төсөл бүхэлдээ	Зорилгод дүн шинжилгээ хийх: Хуулийн төслийн зохицуулалт нь төслийн үзэл баримтлалд дурдсан зорилгод нийцсэн эсэхэд дүн шинжилгээ хийнэ.
4.2	Ойлгомжтой байдал	Хуулийн төсөл бүхэлдээ	Ойлгомжтой байдлыг шалгах: Хуулийн төслийн зохицуулалт ойлгомжтой, логик дараалалтай, хэл зүйн талаасаа зөв томъёологдсон эсэхийг Аргачлалын асуултад хариулах хэлбэрээр судална.
4.3	Хүлээн зөвшөөрөгдөх байдал	Хуулийн төсөл бүхэлдээ	Хүлээн зөвшөөрөгдөх байдлыг шалгах: Хуулийн төсөлд туссан зохицуулалт үйлчлэх хүрээний оролцогсдын хүсэлтэд нийцсэн эсэхэд дүн шинжилгээ хийнэ.
4.4	Харилцан уялдаа	Хуулийн төсөл бүхэлдээ	Хуулийн төслийн уялдаа холбоог шалгах: Хуулийн төслийн уялдааг хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах

			аргачлалын хүрээнд судалж, хоорондын уялдаа холбоог аргачлалд заасан асуултад хариулах байдлаар шалгана.
--	--	--	----------------------------------------------------------------------------------------------------------

Дээрх урьдчилан сонгосон шалгуур үзүүлэлтэд тохирсон шалгах хэрэгслийн дагуу хуулийн төслийн үр нөлөөг дараах байдлаар үнэллээ.

ДӨРӨВ. УРЬДЧИЛСАН СОНГОСОН ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТЭД ТОХИРОХ ШАЛГАХ ХЭРЭГСЛИЙН ДАГУУ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ҮР НӨЛӨӨГ ҮНЭЛСЭН БАЙДАЛ

4.1.Шалгуур үзүүлэлт: Зорилгод хүрэх байдал:

Шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслийн зохицуулалт нь төслийн үзэл баримтлалд дурдсан зорилгод нийцсэн эсэхэд дүн шинжилгээ хийнэ.

Хуулийн төсөл нь 1 зүйлтэй байх бөгөөд тус зүйлд “Усан доорх соёлын өвийг хамгаалах тухай” ЮНЕСКО-ийн конвенцыг Монгол Улсын Засгийн газрын өргөн мэдүүлснээр соёрхон батлах тухай заасан байна.

Хуулийн үзэл баримтлалд “Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Долдугаар зүйлийн долоогийн нэг дэх хэсэгт “Монголын ард түмний түүх, соёлын дурсгалт зүйл, шинжлэх ухаан, оюуны өв төрийн хамгаалалтад байна” гэж, Монгол Улсын Их Хурлын 2010 оны 48 дугаар тогтоолоор баталсан “Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал”-ын 1.1.6-д “Үндэсний түүх, хэл, соёл, өв уламжлал, зан заншлаа хадгалж, хамгаалж, хөгжүүлэх нь Монгол үндэстний оршин тогтнохын үндэс, амин чухал дархлаа мөн” гэж, мөн 2011 оны 10 дугаар тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын гадаад бодлогын үзэл баримтлал”-ын 25.1-д “Боловсрол, соёл, урлаг, спорт, олон нийт мэдээллийн олон улсын байгууллагатай идэвхтэй харилцах, шаардлагатай гэрээнд нэгдэн орох, ижил төрлийн байгууллагуудын хооронд шууд харилцаа, солилцоо хөгжүүлэх, соёл, урлаг, спортын олон улсын арга хэмжээнд оролцох, ийм төрлийн арга хэмжээг эх орондоо зохион байгуулахад дэмжлэг үзүүлэх” гэж, Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 52 дугаар тогтоолын 2 дугаар хавсралтаар баталсан “Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын хүрээнд 2021-2030 онд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны 1.1.9-д “Монгол Улсад түүх, соёлын өвийг сүйтгэгчидтэй хийх тэмцлийг орон даяар өрнүүлж, хууль сахиулах болон тусгай чиг үүрэгтэй байгууллагуудын хариуцлагыг нэмэгдүүлнэ” гэж... тус тус заасан”,

“Нэгдсэн Үндэстний байгууллагын Боловсрол, шинжлэх ухаан, соёлын байгууллага (ЮНЕСКО) -ийн “Усан доорх соёлын өвийг хамгаалах” конвенцын механизмын хүрээнд усан доорх соёлын өвийг хамгаалах, оролцогч талуудын хамтын ажиллагааг нэмэгдүүлэх, усан доорх соёлын өвийг судлах, малтах, хамгаалахад шинжлэх ухааны тусгай арга зүй, техник технологийг ашиглах, хөгжүүлэх”,

Монгол Улсын Засгийн газрын 2024 оны 181 дүгээр тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын хууль тогтоомжийг 2028 он хүртэл боловсронгуй болгох үндсэн чиглэл”-ийн 1.13.117-д “Усан доорх соёлын өвийг хамгаалах тухай конвенцыг соёрхон батлах”-аар заасан.

“Хуулийн төсөл нь 1 зүйлтэй байх бөгөөд тус зүйлд “Усан доорх соёлын өвийг хамгаалах тухай” ЮНЕСКО-гийн конвенцыг Монгол Улсын Засгийн газрын өргөн мэдүүлснээр соёрхон батлах тухай заана”.

“Усан доорх соёлын өвийг хамгаалах тухай” ЮНЕСКО-ийн конвенцыг соёрхон баталснаар дотоодын ус болон гадаад, далай тэнгисийн усан доор хадгалагдаж буй Монголын түүхэнд хамаарах соёлын өвийг олж тогтоох, бүртгэх, судлах, хадгалж, хамгаалах, сэргээн засварлах, сурталчлан таниулах болон олон улсын эрх зүйн хүрээнд усан доорх соёлын өвийг хамгаалах эрх зүйн орчин бүрдэх юм”,

“Усан доорх соёлын өвийг хамгаалах тухай” ЮНЕСКО-ийн конвенцыг соёрхон батлах тухай хуулийг баталснаар нийгэм, эдийн засаг, хууль зүйн хүрээнд сөрөг үр дагавар гарахгүй” гэжээ.

Хуулийн төслийн зохицуулалтыг нэгтгэн дүгнэвэл, хуулийн төслийн хэрэгцээ шаардлагад үндэслэн зорилгод хүрэх боломжтой байна.

4.2.Шалгуур үзүүлэлт: Ойлгомжтой байдал

Хуулийн төслийн эх бичвэрийн агуулгад тавигдах нийтлэг шаардлага, хуулийн төслийн хэл зүй, найруулгад тавигдах нийтлэг шаардлагыг хангасан эсэхийг аргачлалд заасан асуултад хариулах байдлаар шалгалаа.

“Усан доорх соёлын өвийг хамгаалах тухай” ЮНЕСКО-ийн конвенцыг Монгол Улсын Засгийн газрын өргөн мэдүүлснээр соёрхон батлах тухай заасан 1 зүйлтэй хуулийн төсөл нь улдаа холбоотой ойлгомжтой болсон байна.

Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлд заасан Хуулийн төслийн эх бичвэрийн агуулгад тавих нийтлэг шаардлага	
Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн зохицуулалт	Хуулийн төслийн зохицуулалтад үнэлгээ хийсэн байдал
29.1.1.Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээнд нийцсэн, бусад хууль, үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалтай уялдсан байх;	Үндсэн хуульд заасан суурь зарчмуудтай зөрчилдөхгүй ба хуулийн 7 дугаар зүйлийн 1-т заасныг хангахад чухал үүрэг гүйцэтгэхэд чиглэсэн байна.

29.1.2.тухайн хуулиар зохицуулах нийгмийн харилцаанд хамаарах асуудлыг бүрэн тусгасан байх;	Шаардлагыг хангасан байна.
29.1.3.тухайн хуулиар зохицуулах нийгмийн харилцааны хүрээнээс хальсан асуудлыг тусгахгүй байх;	Шаардлагыг хангасан байна.
29.1.4.тухайн хуулиар зохицуулах нийгмийн харилцаанд үл хамаарах хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах буюу хүчингүй болсонд тооцох тухай заалт тусгахгүй байх;	Шаардлагыг хангасан байна.
29.1.5.зүйл, хэсэг, заалт нь хоорондоо зөрчилгүй байх;	Шаардлагыг хангасан байна.
29.1.6.хэм хэмжээ тогтоогоогүй, тунхагласан шинжтэй буюу нэг удаа хэрэгжүүлэх заалт тусгахгүй байх;	Шаардлагыг хангасан байна.
29.1.7.бусад хуулийн заалтыг давхардуулан заахгүйгээр шаардлагатай бол түүнийг эш татах, энэ тохиолдолд эшлэлийг тодорхой хийж, хуулийн нэр болон хэвлэн нийтэлсэн албан ёсны эх сурвалжийг бүрэн гүйцэд заасан байх;	Шаардлагыг хангасан байна.
29.1.8.тухайн хуулиар зохицуулах нийгмийн харилцаа, хуулийн үйлчлэх хүрээ, эрх зүйн харилцаанд оролцогч хүн, хуулийн этгээдийн эрх, үүрэг, зохицуулалтад удирдлага болгох, харгалзан үзэх нөхцөл байдал, нийтийн эрх зүйн этгээдийн чиг үүрэг, эрх хэмжээ, тэдгээрийг биелүүлэх журам;	Шаардлагыг хангасан байна.
29.1.9.шаардлагатай тохиолдолд эрх зүйн хэм хэмжээг зөрчсөн этгээдэд хүлээлгэх хариуцлагын төрөл, хэмжээ, хуулийн хүчин төгөлдөр болох хугацаа, хууль буцаан хэрэглэх тухай заалт, хуулийг дагаж мөрдөх журмын зохицуулалт, бусад хуулийн зүйл, заалтыг хүчингүй болсонд тооцох, хасах заалт;	Байхгүй
29.1.10.шаардлагатай тохиолдолд бусад хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах болон хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай дагалдах хуулийн төслийг боловсруулсан байх;	Шаардлагагүй
29.1.11.хуулийн төсөл нь хуулийн зорилго гэсэн зүйлтэй байж болох бөгөөд зорилгод тус хуулиар хангахаар зорьж байгаа иргэний	Шаардлагыг хангасан байна.

үндсэн эрх, бэхжүүлэх үндсэн зарчим, хүрэх үр дүнг тусгана.	
30 дугаар зүйл.Хуулийн төслийн хэл зүй, найруулгад тавих нийтлэг шаардлага	
30.1.1.Монгол Улсын Үндсэн хууль, бусад хуульд хэрэглэсэн нэр томъёог хэрэглэх;	Шаардлагыг хангасан байна.
30.1.2.нэг нэр томъёогоор өөр өөр ойлголтыг илэрхийлэхгүй байх;	Шаардлагыг хангасан байна.
30.1.3.үг хэллэгийг монгол хэл бичгийн дүрэмд нийцүүлэн хоёрдмол утгагүй товч, тодорхой, ойлгоход хялбараар бичих;	Шаардлагыг хангасан байна.
30.1.4.хүч оруулсан нэр томъёо хэрэглэхгүй байх;	Шаардлагыг хангасан байна.
30.1.5.жинхэнэ нэрийг ганц тоон дээр хэрэглэх.	Шаардлагыг хангасан байна.

Хуулийн төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хуульд заасан зарчимтай зөрчилдөөгүй, түүнийг хангахад чиглэсэн байх бөгөөд бусад хүчин төгөлдөр хэрэгжиж байгаа хууль тогтоомжтой зөрчилдөөгүй, хуульд заасан шаардлагыг бүрэн хангасан байх ба Хууль тогтоомжийн тухай хууль, Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах аргачлалын дагуу хуулийн төслийг боловсруулсан байна.

4.3.Шалгуур үзүүлэлт: Хүлээн зөвшөөрөгдөх байдал

Хуулийн төсөлд туссан зохицуулалт үйлчлэх хүрээний оролцогсдын хүсэлтэд нийцсэн эсэхэд дүн шинжилгээ хийнэ.

Монгол Улсын Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын яам, Гадаад харилцааны яам, Европын аюулгүй байдал, хамтын ажиллагааны газар хамтран 2019 онд зохион байгуулсан “Соёлын үнэт зүйлсийн хууль бус экспорт, импорт, өмчлөх эрхийг шилжүүлэхийг хориглох, урьдчилан сэргийлэх тухай бүс нутгийн сургалт”-ын сургагч багш нар (Итали Улсын Ром хот дахь Британийн их сургуулийн профессор Петер Кэмпбэлл, Грек Улсын усан доорх соёлын өвийн археологич Орфиас Сотирюу) Монгол Улсыг “Усан доорх соёлын өвийг хамгаалах тухай” ЮНЕСКО-ийн конвенцод богино хугацаанд цаг алдалгүй нэгдэн орохыг зөвлөжээ.

Мөн НҮБ-аас 2014 онд баталсан соёлын үнэт зүйлийн худалдаа болон бусад холбогдох гэмт хэрэгтэй тэмцэх урьдчилан сэргийлэх олон улсын удирдамжид гишүүн орнуудыг 1970 оны ЮНЕСКО-гийн болон 1995 оны ЮНИДРУА-гийн конвенц, Усан доорх соёлын өвийг хамгаалах тухай ЮНЕСКО-ийн 2001 оны конвенц болон бусад холбогдох олон улсын олон талт гэрээг соёрхон баталж, хэрэгжүүлэх шаардлагатайг дурджээ.

Монгол Улсын нутаг дэвсгэр дээрх эртний тахилгатай томоохон нуур, гол мөрний ёроолд уламжлалт зан үйлийн дагуу өргөсөн алт, мөнгөн аяга, тагш, мөнгөн ембүү,

мөнгөн аягыг төлөөлүүлж өргөсөн бүслүүр, амсар, ёроол зэрэг зүйлс хадгалагдан үлдсэн тохиолдолд элбэг бий. Тухайлбал, Орхон голд “Түшээ гүн” цол олгож, жил бүр 25 лангийн мөнгөн ембүү өргөн тахидаг уламжлал байсан бол, Отгонтэнгэр хайрханы Бадархундага нуурт мөнгөн аягаар өргөл өргөдөг уламжлал өнөө ч хадгалагдсаар байна. Эдгээр нь түүхэн тодорхой цаг үеийн аль нэг хэсгийг төлөөлж, түүх, соёл, шинжлэх ухаан, танин мэдэхүйн үнэ цэнэ, ач холбогдолтой байдаг нь зарим талаар соёлын өвийн хэв шинжийг агуулдаг бөгөөд цаг улирах тусам үнэ цэнэ нь улам бүр өсөн нэмэгдэж, угсаатны бүлэг, хамт олны зан үйлийн уламжлалыг биетээр гэрчлэн үлддэг байна.

Монгол Улс усан доор хадгалагдан үлдсэн дээрх үнэт зүйлсийг эрх зүйн хүрээнд томьёолж, хадгалж хамгаалах харилцааг нарийвчлан зохицуулж байсан туршлага байхгүй, бүртгэл судалгаагүй, усан доор ажиллах хүний нөөц бэлтгэгдээгүй дэд бүтэц, техник технологийн орчин, нөхцөл дутмаг зэрэг олон шалтгааны улмаас усан доорх соёлын өв, үнэт зүйл эрсдэлд орох тохиолдол гарсаар байна. Энэ нөхцөл байдал Монголчуудын бүтээн туурвисан соёлын биет болон биет бус өвийн харилцан шүтэлцээтэй үнэт зүйлийн илэрхийллийг цогцоор нь хамгаалах боломж хомс байгааг илтгэдэг.

2018 онд Завхан аймгийн Отгон сумын нутаг, Отгонтэнгэр хайрхны бэлд орших Бадархундага нуурт хэсэг этгээд шумбалт хийж, иргэдийн өргөсөн том жижиг мөнгөн аяга, мөнгөн аяганы бүрдэл хэсэг болох бүслүүр, ёроол зэрэг нийт 366 ширхэг эд зүйлийг хулгайлсныг цагдаагийн байгууллага илрүүлэн, эрүүгийн хэрэг үүсгэн шалгасан. Уг хэргийг шүүхийн шатанд шийдвэрлэхдээ 366 ширхэг эд зүйлийг Завхан аймгийн Улиастай сумын Засаг даргын Тамгын газарт шилжүүлжээ. Тус сумын Тамгын газар аяганы мөнгийг тагшнаас салган авч, нийт 6,825 гр болгоод нэг ланг 35,000 төгрөгөөр тооцон худалдаж 6,370,000.0 төгрөг болсныг автомашины сэлбэг зэрэг зүйлд зарцуулсан байна. Хэргийн үйл явцад эрх зүйн зохицуулалт байхгүйн улмаас соёлын өвийн мэргэжилтнийг аль ч шатанд оролцуулаагүй байна.

Монгол орны томоохон нуур, гол мөрний усан доор өмнө дурдсан уламжлалын дагуу өргөсөн мөнгөн аяга, живсэн усан завь зэрэг үнэт зүйлс цөөнгүй хадгалагдаж байдаг. Эдгээр нь бүгд эзгүй эзлүүд газар, эсхүл хүний хараа хяналтаас хол далд газарт, гүехэн усанд оршин байдаг нь хялбар аргаар ашиг хонжоо хайгчдад далим болж, шунахайн сэдлээр тонон дээрэмдэх нөхцөлийг бүрдүүлж байна. Энэ нь Монголын ард түмний оюун санааны болон эдийн соёлын үнэт зүйлийн өвөрмөц өвийн нэг болох нуур, усаа эрхэмлэн шүтэх уламжлалт зан үйл оршин тогтнох чадвараа алдаж мартагдах, цаашлаад устаж болзошгүй байна. Дээрх жишээ баримт нь усан доорх соёлын өвийг хамгаалах эрх зүйн тогтолцоог нэн даруй бүрдүүлж, олон улсын жишгийн дагуу үнэт зүйлсийг бүртгэн баримтжуулах, судлан шинжлэх, хадгалж хамгаалах, сурталчлан таниулах, зохистой хэлбэрээр ашиглах асуудлыг хуулийн хүрээнд журамлах шаардлагатай байгааг харуулж байна.

Монгол Улсын дотоодын усанд байх соёлын өвд тулгарсан бодит нөхцөл байдал болон салбарын мэргэжилтэн, байгууллагын дунд явуулсан сургалт хэлэлцүүлгийн зөвлөмж, шийдвэрийг нэгтгэн дүгнэвэл конвенцын соёрхон батлах хэрэгцээ шаардлага тулгараад байгаа нь харагдаж байна.

4.4.Шалгуур үзүүлэлт: Хуулийн төслийн уялдаа холбоо

Хуулийн төслийн уялдааг хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах аргачлалын хүрээнд судалж, хоорондын уялдаа холбоог аргачлалд заасан асуултад хариулах байдлаар шалгана.

№	Асуулт	Хариулт буюу дүн шинжилгээ
1	Хуулийн төслийн зохицуулалт тухайн хуулийн зорилттой нийцэж байгаа эсэх;	Хуулийн төслийн зохицуулалт нь хуулийн төслийн зорилтод нийцэж байна.
2	Хуулийн төслийн “Хууль тогтоомж” гэсэн хэсэгт заасан хуулиудын нэр тухайн харилцаанд хамаарах хууль мөн эсэх;	
3	Хуулийн төсөлд тодорхойлсон нэр томъёо тухайн хуулийн төслийн болон бусад хуулийн нэр томъёотой нийцэж байгаа эсэх;	Хуулийн төсөлд заасан нэр томъёо тухай хуулийн төслийн болон бусад хуулийн нэр томъёотой нийцэж байгаа болно.
4	Хуулийн төслийн зүйл, заалт тухайн хуулийн төсөл болон бусад хуулийн заалттай нийцэж байгаа эсэх;	Хуулийн төслийн зүйл, заалт тухайн хуулийн төсөл болон бусад хуулийн заалттай нийцэж байна.
5	Хуулийн төслийн зүйл, заалт тухайн хуулийн төслийн болон бусад хуулийн заалттай давхардсан эсэх;	Хуулийн төслийн зүйл, заалт тухайн хуулийн төслийн болон бусад хуулийн заалттай давхардаагүй.
6	Хуулийн төслийг хэрэгжүүлэх этгээдийг тодорхой тусгасан эсэх;	Хуулийн төслийн Усан доорх соёлын өвийг хамгаалах тухай ЮНЕСКО-гийн конвенц Монгол Улсын Засгийн газрын өргөн мэдүүлснээр соёрхон батлахаар тодорхой тусгасан.
7	Хуулийн төсөлд шаардлагатай зохицуулалтыг орхигдуулсан эсэх;	Орхигдуулсан агуулга байхгүй
8	Хуулийн төсөлд төрийн байгууллагын гүйцэтгэх чиг үүргийг давхардуулан тусгасан эсэх;	Хуулийн төсөлд төрийн байгууллагын гүйцэтгэх чиг үүргийг давхардуулан тусгасан зохицуулалт байхгүй байна.

9	Төрийн байгууллагын чиг үүргийг төрийн бус байгууллага, мэргэжлийн холбоодоор гүйцэтгүүлэх боломжтой эсэх;	Конвенцын хэрэгжилтийг хангах ажлыг хэрэгжилтийг төрийн бус байгууллага, мэргэжлийн холбоотой хамтран гүйцэтгүүлэх боломжтой байна.
10	Татварын хуулиас бусад хуулийн төсөлд албан татвар, төлбөр, хураамж тогтоосон эсэх;	Албан татвар, төлбөр, хураамж тогтоосон зохицуулалт тусгагдаагүй байна.
11	Тухайн хуулийн төсөлд тусгасан тусгай зөвшөөрөлтэй холбоотой зохицуулалтыг Аж ахуйн үйл ажиллагааны тусгай зөвшөөрлийн тухай хуульд тусгасан эсэх;	Хуулийн төсөлд тусгай зөвшөөрлийн асуудал тусгагдаагүй байна.
12	Монгол Улсын Үндсэн хууль болон Монгол Улсын олон улсын гэрээнд заасан хүний эрхийг хязгаарласан зохицуулалт тусгасан эсэх;	Монгол Улсын Үндсэн хууль болон Монгол Улсын олон улсын гэрээнд заасан хүний эрхийг хязгаарласан зохицуулалт тусгагдаагүй байна.
13	Хуулийн төслийн зүйл, заалт жендерийн эрх тэгш байдлыг хангасан эсэх;	Хуулийн төслийн зүйл, заалт жендерийн эрх тэгш байдалд нөлөөлөх, холбогдох зохицуулалт агуулаагүй байна.
14	Хуулийн төсөлд шударга бус өрсөлдөөнийг бий болгоход чиглэсэн заалт тусгагдсан эсэх;	Хуулийн төсөлд шударга бус өрсөлдөөнийг бий болгоход чиглэсэн заалт тусгагдаагүй байна.
15	Хуулийн төсөлд авлига, хүнд суртлыг бий болгоход чиглэсэн заалт тусгагдсан эсэх;	Хуулийн төсөлд авлига, хүнд суртлыг бий болгоход чиглэсэн заалт тусгагдаагүй байна.
16	Хуулийн төсөлд тусгасан хориглосон хэм хэмжээг зөрчсөн этгээдэд хүлээлгэх хариуцлагын талаар тодорхой тусгасан эсэх.	Хуулийн төсөлд тусгасан хориглосон хэм хэмжээг зөрчсөн этгээдэд хүлээлгэх хариуцлагын талаар тодорхой тусгагдаагүй болно.

Хуулийн төслийн зохицуулалт нь бусад хууль тогтоомжтой нийцэж байгаа ба Монгол Улсын Үндсэн хуультай зөрчилдөөгүй байна.

ТАВ. ҮР ДҮНГ ҮНЭЛЖ, ЗӨВЛӨМЖ ӨГСӨН БАЙДАЛ

5.1. Баримтжуулалт

Хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлэхэд ашигласан дараах баримт бичиг, мэдээлэл, тоо баримтыг цуглуулан үр нөлөөг тооцох ажиллагааны тайланд баримтжуулж хавсаргалаа.

1.Монгол Улсын Засгийн газрын 2024 оны 181 дүгээр тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын хууль тогтоомжийг 2028 он хүртэл боловсронгуй болгох үндсэн чиглэл”-ийн 1.13.117 дахь хэсэг,

2.“Усан доорх соёлын өвийг хамгаалах тухай” ЮНЕСКО-ийн конвенцыг соёрхон батлах тухай хуулийн төслийн үзэл баримтлал,

3. “Усан доорх соёлын өвийг хамгаалах тухай” ЮНЕСКО-ийн конвенцыг соёрхон батлах тухай хуулийн төсөл.

5.2.Үнэлэлт дүгнэлт

“Усан доорх соёлын өвийг хамгаалах тухай” ЮНЕСКО-ийн конвенцыг соёрхон баталснаар дотоодын ус болон гадаад далай тэнгис дэх Монголын түүхэнд холбогдох усан доорх соёлын өвийг хамгаалах чиглэлээр бусад улстай хамтран ажиллах, туршлага судлах, олон улсын эрх зүйн хүрээнд усан доорх соёлын өвийг хамгаалах эрх зүйн орчин бүрдэх юм.

Энэхүү үнэлгээний ажлын явцад улс орнуудын сайн туршлага бүхий хуультай харьцуулах, давхардал хийдлийг илрүүлэхээр хүчин төгөлдөр үйлчилж байгаа хууль тогтоомжид дүн шинжилгээ хийх зэрэг аргыг хэрэглэснээс гадна энэ асуудлын хүрээнд хамаарах төрийн болон төрийн бус байгууллагын төлөөлөлттэй уулзалт зохион байгуулах, төрийн захиргааны төв байгууллагаас хийгдсэн судалгааг ашигласан болно.

----oOo----